

Teatrul Național
din Cluj-Napoca

REȚETA MAKROPOLOS

de Karel Čapek

„TEATRUL ȘI CATEDRA“

Veche inițiativă timișoreană, acțiunea de cultură teatrală intitulată *Teatrul și catedra* și-a desfășurat a treia ediție sub egida montajului scenic *Trilogia Moldovei*. Dedicată, precum se vede, dramei istorice naționale, manifestarea, avînd în prolog o conferință cu caracter școlar despre viața și opera lui Delavrancea (prezentată de profesorul inspector școlar Pavel Petroman), s-a sprijinit pe partea a doua a *Vișorului*, intercalată între două momente din *Apus de soare* și, respectiv, *Luceafărul*. (Regia — Ioan Ieremia, interpreți: Ion Cocieru, Elena Ioan, Ioan Haiduc, Anatoli Coțel.) Din păcate, această inițiativă, menită să stimuleze relația și dialogul dintre creatorii din teatru și spectatorii din bănci sau de la catedră, n-a avut răsunetul dorit: parte, din pricina unei insuficiente preparări a „producției artistice“, fragmentele etalate nefiind finisate și nici ansamblate conform unei viziuni integratoare; parte, și din pricina unei indecise formule organizatorice, atît în solici-tarea unor critici participanți, cît și în selec-tarea publicului, școlari nefamiliarizați cu recep-tarea modernă, semnificanță, a unui teatru istoric, cunoscut doar prin litera manualelor școlare și cărui-a scena nu i-a dat o replică coerentă, convingător artistică.

Ce se poate spune în concluzie? Că, în stagiunile din urmă, caracterizate în întreaga țară printr-o activizare a inițiativelor cu caracter cultural narateatral, în circuitul de acțiuni (simpozioane, dezbateri pe teme date, de actualitate, recitaluri, festivaluri etc.), ce conectează îndeobște scena, publicul și opini-a teatrală, Teatrul Național din Timișoara depune eforturi — dar e loc de un priso-de eforturi pentru a-și demonstra efectiv aspirațiile și posibilitățile existente în co-lectiv. Forte sînt, lipsește, poate, spiritul ani-mator și unificator.

M. I.

Data premierii : 16 decembrie 1975.
Regia : ALEXANDRU COLPACCI.
Scenografia : T. TH. CIUPE.
Distribuția : ANCA NECULCE
MAXIMILIAN (Emilia Marty) ;
GHEORGHE M. NIȚESCU (Jaroslav
Prus) ; ANTON TAUF (Janek) ; NI-
COLAE ILIESCU (Albert Gregor) ;
CORNEL SAVA (Hauk Sendorf) ;
CONSTANTIN ADAMOVIȚI (Dr. Ko-
lenaty) ; EUGEN NAGY (Vitek) ; MA-
RIA SELEȘ (Kristina) ; STELA CI-
CULESCU (Camerista) ; GHEORGHE
JURCĂ (Doctorul).

Îmi amintesc, primul contact cu opera lui Karel Čapek l-am avut prin intermediul unei zguduitoare ecranizări după *Krakatit*, roman de anticipație, dar de anticipație imediată, fiindcă abia trecuseră două decenii de cînd fusese scris romanul și exploda prima bombă atomică. Ce este mai fascinant în acest roman este prefigurarea dramei savantului care-și vede geniul pus în slujba forțelor oarbe ale distrugerii. Mai tirziu, opera acestui mare scriitor ceh, mult răspîdită în lume, a fost cunoscută și în țara noastră. Teatrul a făcut un bun serviciu operei lui Karel Čapek reprezentîndu-i, cu ani în urmă, *R.U.R.*, *Mama* și comedia fantastică, reluată recent de Teatrul Național din Cluj-Napoca, *Rețeta Makropolos*. Greu de definit această piesă, cu structura ei amăgi-toare. Dramă existențială? Comedie fan-tastică, așa cum ziceam mai înainte? Cumva, replică polemică la piesa lui G.B.S. *Înapoi la Matusalem*? De fapt, toate laolaltă, cu un țel precis, răzbind prin țesătura compli-cată a intrigii: demonstrația că important nu este să trăiești 60 sau 300 de ani, fiindcă poți trăi la fel de mizerabil șase decenii ca Jaroslav Prus sau trei secole ca Emilia Marty; important e ca, atît cît trăiești, să trăiești frumos, iubind viața și oamenii, ca tînărul Janek sau ca frumoasa Kristina.

Nicolae Iliescu, Constantin Adamovici, Anca Neculce-Maximilian, Eugen Nagy și Maria Seles

Ca orice scriitor inteligent, Čapek își definește cel mai exact opera și este inutil să căutăm o concluzie a demonstrației sale, alta decât a formulat-o el însuși: „Să zicem că odată, în viitor, nu vor mai fi boli, sărăcie și trudă murdară. Aceasta e optimism. Dar să afirmi că viața de azi, plină de boli, sărăcie și trudă nu este absolut rea și blestemată și că are în ea ceva extrem de prețios, asta ce este? Pesimism? Eu cred că nu. *Pesimismul nu este credința că lumea e mizerabilă, ci credința că e în ordine să fie mizerabilă*”. Exact, dar încă nu destul spus. Fie că Čapek a ocolit să spună lucrurilor pe nume, fie că el însuși nu și-a dat seama de adâncimea la care pătrund semnificațiile operelor sale, un lucru trebuie adăugat. Anume, că lumea nu e mizerabilă prin destin, că oamenii nu trăiesc urit, murdar, înrăit pentru că așa sînt sortiți, ci pentru că ei înșiși sînt răspunzători pentru urîtenia existenței lor. Prus, doctorul Kolenaty, Emilia Marty trăiesc după principiile care guvernează lumea burgheză și, condamîndu-i, Čapek condamnă orînduirea socială însăși, generatoare de relații inumane. Longevitatea triseculară a Emiliiei Marty e un truc menit să dea o coloratură fantastică tramei, care rămîne cît se poate de realistă în direcția ei esențială, un truc menit să ne capteze interesul: în rest, nimic nu decurge din acest truc. Lucrul a fost exact înțeles de Alexandru Colpacci și tratat ca atare. Doar apariția Emiliiei e astfel concepută că ea pare a coborî de dincolo de timp, pentru ca, mai departe, straniul personaj să îmbrace vestmintul muritorilor de rînd, accentele căzînd pe date cît se poate de omenești, deși nu dintre cele mai nobile. Procedînd la o analiză foarte aplicată, regizorul a evidențiat satira conținută de substanța piesei, fără să dilueze caracterul dramatic al înfruntărilor. În ansamblu, spectacolul e foarte izbit. www.cimec.ro

Cadrul scenografic imaginat de T. Th. Ciupe se conjugă perfect cu intențiile regizorului, ariditatea albă, metalică, a primei părți, ca și dezordinea ea de mansardă uitată timp de veacuri din partea a doua, au o stranie frumusețe.

Distribuția mi s-a părut inegală. Sînt cîteva realizări cu adevărat interesante. Sînt și cîteva interpretări șterse. Anca Neculce-Maximilian aduce, odată cu apariția ei halucinantă, un suflu înghețat ca răsufierea morții. O aură stranie o înconjoară, mișcările ei sînt încete, vorbirea seacă și disprețuitoare. Aerul batjocoritor cu care și tratează semenii paralizază. Poate că ar fi trebuit exploatată și cealaltă latură a personajului, dramatica goană după o năluca, căldura, dragostea pe care le caută Emilia și pe care nu e în stare să le ghicească. Mă tem că abordînd o metodă de exploatare a resurselor sale, care vizează exclusiv soluțiile oferite de inteligență, înzestrata actriță și-a reprimat intuiția și, odată cu asta, și-a redus posibilitatea de a împlini rolul în toată diversitatea lui. Gheorghe M. Nutescu, de o sobrietate glacială, dezvăluie nuanțat cinismul și rapacitatea personajului său, Prus. Cîndorea adolescentului Janek, dezamăgirea lui tragică, sînt înfățișate convingător de Anton Tauf, cu mijloace surprinzător diferite de cele pe care i le cunoseusem.

O bună compoziție, într-un rol deloc ușor, realizează Cornel Sava, interpretul lui Hauk Sendorf. Sigur pe el, cu mijloace rafinate, Constantin Adamovici este excelent în rolul doctorului Kolenaty. Mi s-au părut mai puțin realizate Albert Gregor, interpretat de Nicolae Iliescu, monoton pe tot traseul, și Kristina, interpretată de Maria Seles șters, fără personalitate.